

Порівняльний аналіз засад адміністративного судочинства в Україні та Ісландії у аспекті безпеки і незалежності судової влади

*Семчук Ю. І.¹, Нор А. Т.², Корчук М. М.³, Кадик О. Ю.⁴,
Воїнський Н. В.⁵, Потинський А. М.⁶*

Опубліковано	Секція	УДК
30.03.2024	Право	342.9

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.11350439>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. Засади адміністративного судочинства є основами та вихідними принципами його здійснення. Конституція України та Кодекс адміністративного судочинства України такими засадами визначає рівність перед законом та судом, верховенство права, незалежність, неупередженість суду, законність та обов'язковість судового рішення, гласність, право перегляду судового рішення, розумність строків розгляду судового рішення тощо. Важливим методом дослідження права є порівняння його положень у правових системах різних держав. Вартує уваги своєрідне право Ісландії. Конституція та законодавство Ісландії закріплює наступні засади розгляду адміністративних справ: розгляд усіх спорів щодо органу влади виключно судами, справедливість розгляду справи та розумність строків такого розгляду, безсторонність суду, законність, сумлінність та незалежність суддів, постійний професійний розвиток суддів, обов'язковість рішення суду, прискорений розгляд окремих справ.

У статті розглянуто, як обидві системи забезпечують безпеку та незалежність судової влади, аналізуються ключові відмінності та подібності між ними. Підкреслено значення цих засад для підтримки верховенства права та ефективного функціонування судової системи в обох країнах.

Ключові слова: незалежність судової влади, безпека судової влади, судоустрій, адміністративний суд, адміністративне судочинство, засади адміністративного судочинства.

Comparative analysis of the principles of administrative justice in Ukraine and Iceland in terms of security and independence of the judiciary

Abstract. Administrative justice serves as an important tool for the protection and realization of human rights, adherence to the rule of law, the establishment of a legal state, and the development of the rule of law. The proper functioning of these institutions is crucial for

¹ к.ю.н., доцент, ЗВО «Львівський університет бізнесу та права», <https://orcid.org/0000-0002-2829-0834>

² аспірант ЗВО «Львівський університет бізнесу та права», <https://orcid.org/0009-0007-0061-8838>

³ аспірант ЗВО «Львівський університет бізнесу та права», <https://orcid.org/0009-0003-3935-165X>

⁴ аспірант ЗВО «Львівський університет бізнесу та права», <https://orcid.org/0009-0002-1716-969X>

⁵ аспірант ЗВО «Львівський університет бізнесу та права», <https://orcid.org/0009-0007-0350-625X>

⁶ аспірант ЗВО «Львівський університет бізнесу та права», <https://orcid.org/0009-0009-1633-8624>

the harmonious development of society and the effective operation of state authorities. One source for seeking ideas and concepts to improve the activities of administrative courts is the analysis and comparison of the principles of administrative justice in Ukraine and another country. The legal system of Iceland is unique and worth studying concerning the principles of administrative case review. The above underscores the importance of conducting a comparative analysis of the principles of administrative justice in Ukraine and Iceland in terms of the security and independence of the judiciary.

The principles of administrative justice are the foundations and guiding principles of its implementation. The Constitution of Ukraine and the Code of Administrative Procedure of Ukraine define such principles as equality before the law and the court, the rule of law, independence, impartiality of the court, legality and binding nature of court decisions, openness, the right to review court decisions, and reasonableness of the terms of consideration of court decisions. An important method of legal research is the comparison of its provisions in the legal systems of different countries. Iceland's unique legal system is noteworthy. The Constitution and legislation of Iceland establish the following principles for the consideration of administrative cases: the exclusive jurisdiction of courts over all disputes involving government bodies, fairness in the consideration of cases and reasonableness of the terms of such consideration, impartiality of the court, legality, conscientiousness and independence of judges, continuous professional development of judges, binding nature of court decisions, and expedited consideration of certain cases.

The article examines how both systems ensure the security and independence of the judiciary, analyzing key differences and similarities between them. It emphasizes the significance of these principles for upholding the rule of law and the effective functioning of the judicial system in both countries.

Keywords: judicial independence, judicial security, judicial system, administrative court, administrative justice, principles of administrative justice.

Вступ

Актуальність теми. Адміністративне судочинство виступає важливим інструментом захисту та реалізації прав людини, дотримання принципу законності, побудови правової держави і розвитку верховенства права. Належний рівень роботи цих інституцій є вкрай важливим для гармонійного розвитку суспільства та роботи органів державної влади. Одним із джерел пошуку ідей та концепцій для вдосконалення діяльності адміністративних судів є аналіз та порівняння засад адміністративного судочинства України та іншої держави. Своєрідною є правова система Ісландії, що вартує дослідження стосовно принципів розгляду адміністративних справ. Вказане вище підтверджує важливість здійснення порівняльного аналізу засад адміністративного судочинства в Україні та Ісландії у аспекті безпеки і незалежності судової влади.

Огляд джерел за темою. Питання засад адміністративного судочинства в Україні досліджували такі науковці, як Корчинський О.І., Кузьменко О.В., Педько Ю.С., Петришин О.В., Писаренко Н.Б., Рижков Г. та інші вчені. Питання засад адміністративного судочинства в Ісландії вивчали такі науковці як: О. Йоханнессон, Я. Фрінсфіннсдотір, П. Хрейнссон, К. Бенедіктсдоттір.

Постановка мети. Метою дослідження є з'ясування змісту засад адміністративного судочинства України, дослідження засад адміністративного судочинства Ісландії, та порівняння принципів такої сфери діяльності судової влади у двох державах у аспекті безпеки і незалежності судової влади.

Результати

Судова система є одних із фундаментальних державних інститутів, що контролює належність функціонування інших ланок державного механізму, здійснює охорону конституційного ладу, забезпечує правопорядок в державі, а також припиняє порушення прав громадян, відновлює їх та вживає заходів для запобігання таким порушенням.

Як зауважує Корчинський О., розглядати правозахисну природу адміністративної юстиції не видається можливим без виокремлення принципів адміністративного судочинства, які є врегульованим спеціальними адміністративно-процесуальними нормами порядком діяльності адміністративних судів стосовно послідовного розгляду й вирішення адміністративних спорів певної категорії [9, с. 152].

Науковець наводить визначення принципів адміністративного судочинства, відповідно до якого ними є базисні, первісні засади його існування, що опосередковують закономірність такого існування та взаємний зв'язок цього явища із іншими правозахисними явищами [9, с. 152].

Конституційні засади судочинства є його основою, тим головним фундаментом, на якому ґрунтується розгляд будь-яких справ судом. Принципи судочинства закріплено ст. 129 Конституції України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [1]. Так, згідно із ч. 1 ст. 129 Основного Закону України суддя, здійснюючи правосуддя, є незалежним й керується верховенством права. Ч. 2 вказаної статті Конституції України визначає перелік основних засад судочинства, до яких належить: 1) рівність всіх учасників судового процесу перед законом та судом; 2) забезпечення доведеності вини; 3) змагальність сторін й свобода у наданні ними суду своїх доказів та у доведенні перед судом їх переконливості; 4) підтримання публічного обвинувачення у суді прокурором; 5) забезпечення обвинуваченому права на захист; 6) гласність судового процесу і його повне фіксування технічними засобами; 7) розумні строки розгляду справи судом; 8) забезпечення права на апеляційний перегляд справи і у визначених законом випадках - на касаційне оскарження судового рішення; 9) обов'язковість судового рішення.

Згідно з ч. 3 ст. 129 Конституції України закон може визначити також й інші засади судочинства [1]. Так, адміністративне судочинство в Україні ґрунтується на принципах, закріплених ч. 3 ст. 2 Кодексу адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV (далі – КАСУ) [2], відповідно до якої основними засадами (принципами) адміністративного судочинства виступає:

- 1) верховенство права;
- 2) рівність всіх учасників судового процесу перед законом та судом;
- 3) гласність та відкритість судового процесу і його повне фіксування технічними засобами;
- 4) змагальність сторін, диспозитивність, а також офіційне з'ясування усіх обставин в справі;
- 5) обов'язковість судового рішення;
- 6) забезпечення права на апеляційний перегляд справи;
- 7) забезпечення права на касаційне оскарження судового рішення;
- 8) розумність строків розгляду справи судом;
- 9) неприпустимість зловживання процесуальними правами;
- 10) відшкодування судових витрат фізичних осіб та юридичних осіб, на користь яких є ухваленим судове рішення.

Згідно з ч. 1 ст. 6 КАСУ таку засаду як верховенство права в контексті адміністративного судочинства варто розуміти такими чином, що людина, її права та

свободи визнаються найвищими цінностями й визначають зміст та спрямованість діяльності держави.

Ч. 1 ст. 8 КАСУ закріплює рівність всіх учасників судового процесу перед законом й судом. Згідно із ч. 2 ст. 19 Конституції України органи державної влади й органи місцевого самоврядування, їхні посадові особи зобов'язані діяти виключно на підставі, у межах повноважень і в спосіб, що передбачені Конституцією України та законами України.

А ч. 2 вказаної статті передбачає, що не може бути привілеїв або обмежень прав учасників судового процесу за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних й інших переконань, статі, етнічного і соціального походження, майнового стану, місця проживання, а також за мовними чи іншими ознаками.

Положення ст. 9 КАСУ розкривають зміст такої засади адміністративного судочинства як змагальність сторін, диспозитивність й офіційне з'ясування всіх обставин у справі. Так, згідно із ч. 1 ст. 9 КАСУ розгляд й вирішення справ у адміністративних судах здійснюються на засадах змагальності сторін й свободи у наданні ними судові своїх доказів та в доведенні перед судом їх переконливості. Відповідно до положень ч. 2 ст. 9 КАСУ суд розглядає адміністративні справи виключно позовною заявою. Ч. 3 ст. 9 КАСУ передбачає, що будь-яка особа, яка звернулася за судовим захистом, розпоряджається власними вимогами на свій розсуд. Згідно із ч. 4 ст. 9 КАСУ суд уживає заходи, що необхідні для з'ясування усіх обставин в справі, зокрема стосовно виявлення й витребування доказів із власної ініціативи.

Стосовно офіційності дослідження справи адміністративним судом як принципу адміністративного судочинства, то на думку Корчинського О. реалізація цієї засади адміністративним судом надає йому можливість за допомогою власної активності переконатись в повній наявності в нього усіх потрібних фактів, які є важливими для ухвалення об'єктивного рішення у справі [9, с. 154]. Вчений також додає, що стосовно повної наявності всіх потрібних фактів німецька наука й судова практика в галузі адміністративного судочинства напрацювала поняття, яке українською мовою можна перекласти як «аж до можливої межі». Тобто адміністративний суд, що різнить його від суто змагального процесу, під час якого суд оперує тільки тим, на що посилаються сторони, має повністю встановити обставини справи, щоби ухвалити рішення, що є справедливим й об'єктивним [9, с. 154-155].

Положення ч. 1 ст. 10 КАСУ містить вимогу, відповідно до якої засада гласності судового процесу виражається у розгляді справ у адміністративних судах відкрито, за винятком випадків, визначених КАСУ. Також ч. 1 ст. 11 КАСУ містить правило, відповідно до якого відкритість інформації щодо справи передбачає, що ніхто не може бути позбавлений права на інформацію про дату, а також час та місце розгляду своєї справи.

Ст. 13 КАСУ роз'яснює зміст права на перегляд справи та оскарження судового рішення. Так, згідно із ч. 1 цієї статті учасники справи, як і особи, які хоча й не брали участі в справі, в разі якщо суд вирішив питання стосовно їхніх прав, свобод, інтересів і (або) обов'язків, наділені правом на апеляційний перегляд справи, а також на касаційне оскарження судового рішення. При цьому згідно із ч. 2 ст. 13 КАСУ не допускається здійснення касаційного оскарження судового рішення першої інстанції без його перегляду в апеляційному порядку.

Згідно з п. 9 ч. 2 ст. 129 Конституції України судові рішення є обов'язковим. Стаття 14 КАСУ передбачає обов'язковість судових рішень, які відповідно до ч. 2 цієї статті в разі набрання ними законної сили, є обов'язковими до виконання усіма державним та муніципальними інституціями, їх посадовцями та службовцями, а також фізичними особами та юридичними особами на усій території України. Згідно з вимогами ч. 3 ст. 14

КАСУ невиконання судового рішення тягне за собою відповідальність, установлену законом.

Згідно з п. 11 ч. 1 ст. 4 КАСУ розумність строків розгляду справи судом передбачає, що розумним є найкоротший строк розгляду та вирішення адміністративної справи, який є достатнім задля надання своєчасного (без невинуватених зволікань) судового захисту порушених прав, свобод та інтересів у публічно-правових відносинах.

Ч. 1 ст. 45 КАСУ стосовно такої засади адміністративного судочинства як неприпустимість зловживання процесуальними правами передбачає, що учасники судового процесу, а також їхні представники мають добросовісно користуватись процесуальними правами. Зловживання процесуальними правами не допускається. Ч. 2 зазначеної статті містить перелік обставин, які суд може визнати як зловживання процесуальними правами. Згідно з ч. 3 ст. 45 КАСУ в разі, коли подання скарги, заяви, клопотання було визнано зловживанням процесуальними правами, то суд враховуючи обставини справи має право залишити без розгляду або повернути скаргу, заяву чи клопотання. Ч. 4 ст. 45 КАСУ передбачає, що суд є зобов'язаним уживати заходів з ціллю запобігання зловживанню процесуальними правами.

Передбачена п. 10 ч. 3 ст. 2 КАСУ така засада адміністративного судочинства як відшкодування судових витрат фізичних осіб й юридичних осіб, на користь яких є ухваленим судові рішення знаходить своє закріплення та деталізацію у Главі 8 КАСУ.

Корчинський О. звертає увагу на те, що принципи адміністративного судочинства є нормативними. Тобто їх належить застосовувати в обов'язковому порядку так само, як і будь-яке положення КАСУ. Практичний аспект принципів виражається в тому, що їхнє утілення в судочинство надає йому якості правосуддя й навпаки – ігнорування їх веде до порушення права на судовий захист та, зазвичай, до неправосудності судових рішень [9, с. 155].

В цілому, як зауважують науковці, принципи адміністративного судочинства є гарантією реалізації завдань судочинства та гарантією дотримання процесуальної форми цього захисту. При цьому основна функція принципів адміністративного процесуального права знаходить своє вираження у тому, щоби сприяти юридично правильному здійсненню прав й свобод громадян, а також виконанню обов'язків усіма учасниками процесу [9, с. 155].

Одним із методів дослідження правових явищ та правової реальності в цілому є проведення компаративістських досліджень. Можна здійснити порівняльний аналіз засад адміністративного судочинства в Україні та іншій державі. Для прикладу можна взяти правову систему Ісландії.

В Ісландії суди розглядають адміністративні справи, але без створення окремої системи адміністративних судів. Проте ідея виокремлення адміністративного судочинства нині активно обговорюється в науковій та владній спільноті країни. Аналіз законодавства Ісландії, судової практики та доктрини дають підстави зробити висновок про наявність ряду вироблених та окреслених засад адміністративного судочинства в цій країні.

Згідно зі ст. 60 Конституції Ісландії від 17 червня 1944 року всі спори стосовно повноважень органу влади вирішують судді [3]. При цьому в статті також зазначено, що ніхто, хто вимагає рішення щодо них, не може негайно уникнути виконання наказу влади, передавши справу до суду. Згідно зі ст. 61 Конституції Ісландії виконуючи службові обов'язки, судді мають керуватися лише законом.

Згідно із ст. 70 Конституції Ісландії кожен має право на вирішення його прав та обов'язків шляхом справедливого розгляду впродовж розумного строку незалежним й безстороннім судом.

Адміністративні спори в Ісландії розглядають суди та органи виконавчої влади (комітети).

Ст. 43 Закону «Про суди» від 7 червня 2016 року № 50 [6] передбачає, що судді є незалежними у виконанні своїх суддівських обов'язків та виконують їх на власний ризик. Також передбачено, що судді вирішуючи справу керуються лише законом й ніколи не підкоряються владі інших. При цьому судовий акт не може бути перевірено іншими особами, окрім як шляхом оскарження до суду вищої інстанції. На суддю покладається обов'язок завершувати доручені йому справи у розумний строк, та сумлінно виконувати свої обов'язки. Водночас положення цієї статті Закону «Про суди» вимагають, щоби судді повинні прагнути підтримувати знання закону. Для цього їм надається дозвіл й підтримка для навчання впродовж життя. Також передбачено, суди округу встановлюють більш детальні правила щодо цього.

Ч. 1 Ст. 116 Закону «Про судочинство у цивільних справах» від 31.12.1991 року № 91 [4] передбачає, що рішення суду є обов'язковим для результату судового процесу між сторонами та особами, які діють замість них, стосовно позовів, що у ньому розглядаються. При цьому згідно з ч. 3 вказаної статті вирок суду є обов'язковим для судді з моменту його проголошення. Згідно із ч. 4 зазначеної статті судові рішення має повну доказову силу стосовно фактів справи, які воно аналізує, доки не буде доведено протилежне.

XIX Розділ Закону «Про судочинство у цивільних справах» передбачає

можливість здійснення прискореного розгляду цивільних справ. Згідно із ч. 1 ст. 123 цього законодавчого акту сторона може подати позов у зв'язку з рішенням чи актом адміністративного органу або страйком, локаутом чи іншими діями, пов'язаними із трудовим спором. Тоді такий позов стосується нагальної потреби в швидкому вирішенні, й якщо це має загальне значення чи захищає широкомасштабні інтереси (позивача).

Отже, аналіз положень Конституції Ісландії та Закону «Про суди», Закону «Про судочинство у цивільних справах» дає змогу зробити висновок, що засадами судочинства, що є дійсними і для розгляду адміністративних справ, у цій країні зокрема є:

- а) розгляд усіх спорів щодо органу влади виключно судами;
- б) справедливість розгляду справи;
- в) розумність строків розгляду справи;
- г) безсторонність суду;
- г) законність як єдиний керівний критерій роботи суддів (судді мають керуватися лише законом);
- д) незалежність суддів;
- е) сумлінність виконання суддею покладених на нього обов'язків;
- є) постійний професійний розвиток суддів;
- ж) обов'язковість рішення суду;
- з) прискорений розгляд справ щодо рішення чи акту адміністративного органу тощо.

Водночас варто зазначити, що оскільки ряд адміністративних спорів в Ісландії розглядають адміністративні органи (комітети) слід також дослідити засади діяльності цих інституцій.

«Адміністративний закон» від 30.04.1993 року № 37 [5] закріплює ряд засад, що є обов'язковими для діяльності адміністративних інституцій, оскільки цей законодавчий акт згідно з ст. 1 поширюється на управління державою та муніципалітетами. Зокрема положення «Адміністративного закону» застосовується, коли уряд, включаючи адміністративні комітети, ухвалює рішення стосовно прав або обов'язків людей.

Ст. 3 вказаного законодавчого акту передбачає, що співробітник чи член комітету не має права вести справу, якщо він є стороною у справі, представником або агентом сторони чи якщо він є, чи був одним із подружжя сторони, родичем або шурином сторони прямо чи опосередковано, чи пов'язаний зі стороною таким же чином через усиновлення. Слід зазначити, що так само співробітник чи член комітету не має права вести справу якщо у іншому випадку присутні обставини, що б справедливо поставили під сумнів його неупередженість. Також не має права брати участь в підготовці, розгляді й вирішенні справи особа, яка не має права вести справу.

Варто відмітити, що такі вимоги стосовно осіб, які розглядають справи в адміністративних інституціях значною мірою подібні до відповідних вимог стосовно суддів. Проте важливою відмінністю може бути названо те, що в разі, інтереси, задіяні в справі, є незначними, характер справи є таким або роль працівника або члена комітету в розгляді справи настільки незначна, що немає ризику невідповідності міркування, що впливають на рішення, то дискваліфікації не буде. Тут можна помітити пом'якшення вимоги щодо повної неупередженості.

Розділ III «Адміністративного закону» встановлює загальні правила та засади, до яких відносяться:

- а) обов'язок керівництва;
- б) розрахунок терміну;
- в) швидкість рішення;
- г) принцип дослідження;
- г) принцип рівноправності;
- д) принцип пропорційності.

Згідно зі ст. 7 «Адміністративного закону» обов'язок керівництва передбачає, що уряд повинен надавати тим, хто до нього звертається, необхідну допомогу й керівництво із питань, що стосуються сфери його діяльності. У разі якщо адміністрація отримує письмове повідомлення, що не стосується її сфери діяльності, вона якнайшвидше переслати повідомлення куди потрібно.

Щодо розрахунку терміну, то відповідно до ст. 8 «Адміністративного закону» в разі, коли строк встановлено законом, день, з якого він відраховується, до строку не зараховується.

Ст. 9 «Адміністративного закону» передбачає швидкість розгляду справи, коли рішення повинні бути прийняті якнайшвидше. В статті також зазначено, що в разі безпідставного затягування розгляду справи вона може бути оскаржена до адміністративного органу, до якого оскаржується рішення в справі.

Ст. 10 «Адміністративного закону» закріплює принцип дослідження, згідно із яким уряд має забезпечити достатню кількість інформації про справу до того, як буде прийнято рішення.

Ст. 11 «Адміністративного закону» закріплює принцип рівноправності. Згідно із цією засадою вирішуючи справи, уряд повинен забезпечити послідовність і рівність у правовому відношенні. Не допускається дискримінація між сторонами при вирішенні справ на підставі їхньої статі, раси, кольору шкіри, національності, релігії, політичних поглядів, соціального статусу, походження або інших подібних причин.

Ст. 12 «Адміністративного закону» передбачає принцип пропорційності, згідно із яким, уряд має ухвалювати обтяжливе рішення лише тоді, коли легітимна мета, на яку спрямовано, не може бути досягнута іншими та менш суворими засобами. Слід бути обережним, щоб не продовжувати звинувачення суворіше, ніж це необхідно.

Отже, адміністративні справи в Ісландії можуть розглядати комітети та суди.

Прикладом розгляду такої справи судом може бути справа № 39/2023 від 22 грудня 2023 року, розглянута Верховним Судом Ісландії (Ісландська держава (адвокат Бйорна

Йоханнесона) проти Астріді Грімсдоттір (адвокат Штефана А. Свенссона) [7]. Справа стосувалась прийняття Державним фінансовим відомством рішення про скасування раніше здійсненого підвищення заробітної плати судді. Своєю чергою суддя звенулась до суду з вимогою скасувати вказане рішення органу виконавчої влади. Загалом було прийнято рішення змінити критерії для щорічного оновлення заробітної плати, повернути частину виплаченої заробітної плати та зменшити заробітну плату до рівня попереднього періоду.

Розглядаючи цю справу Верховний Суд звертає зокрема увагу на таку засаду судочинства як незалежність суддів: «незалежність судів від виконавчої влади повинна бути гарантованою, коли справа доходила до розв'язання питання про зарплату суддів» [7]. При цьому Суд зазначає на пов'язаності засади незалежності суду і засадою надання кожному права на справедливий суд: «суди мають бути незалежними та неупередженими, але це ... підстава для того, щоб вважатися, що особа має право на справедливий розгляд у суді» [7].

Варто зазначити, що питання можливості запровадження адміністративних судів у Ісландії активно обговорюється у науковій спільноті цієї країни. До прикладу, у вересні 1953 року професор Олафо Йоханнесон у статті у виданні *Tímarit jurgóðirin* зазначає, що апеляції у сфері адміністрування зазвичай практикуються набагато частіше в країнах, де спеціальні адміністративні суди. Вчений аналізує сутність і своєрідність адміністративних судів у ряді держав (Франції, ФРН, Швеції та Фінляндії) та ставить питання про наявність тенденція надання судам ширших повноважень приймати рішення, ніж це було раніше, щодо дій уряду [8, с. 13].

У вересні 2004 року Асоціацією адвокатів Ісландії в готелі Saga було проведено симпозиум під назвою «Чи потрібен адміністративний суд?». Обговорювалась ідея запровадження у судову систему цієї країни особливості, яка вважалась би притаманною провадженню у адміністративних судах, без створення такого суду, зокрема, щоби уникнути відповідних витрат. Також аналізувались повноваження комітетів у адміністраціях та способи перегляду адміністративними судами адміністративних рішень. Досліджувала питання запровадження адміністративних судів Я. Фрінсфінсдоттір у статті «Адміністративні суди в Ісландії?» в часописі *Úlfjót* 2007 року, що опрацьована під керівництвом П. Хрейнссона. Дискусія була зосереджена на тому, чи правильно засновувати адміністративний суд в Ісландії та за допомогою яких засобів можна було б «досягти юридичних переваг у розгляді адміністративних справ у суді» [8, с. 14].

Фундаментальним є дослідження К. Бенедіктсдоттір та П. Хрейнссон «Суди і адміністративні комітети. Переваги та недоліки зміни державного устрою щодо скасування апеляційні комісії й довіри судам їхньої місії» (2021) [8]. Вчені звертають увагу на витоки засад судочинства. Так, розвинуті суспільства вирішили, що замість того, щоб реагувати насильством на порушення, було встановлено обов'язок домагатись визнання та захисту своїх прав у суді. Це однаково є вірним, коли людям довелося отримувати рішення суду для реалізації своїх прав у сфері приватного права, а також коли люди хотіли відреагувати на кримінальні дії проти них [8, с. 16]. Суди створюються, щоби усунути потребу домагатись своїх прав через самоправство.

Дослідники роблять висновок, що запровадження адміністративних судів у Ісландії має ряд недоліків та переваг. Так, якщо усі апеляційні комітети скасувати, а їх повноваження передати судам, то це: 1) зменшить правову визначеність, оскільки судді не мають досвіду, який мають члени апеляційних комітетів у вирішенні відповідної групи справ; 2) вартість для бюджету судді, який виносить вирок, є набагато вищою, ніж вартість роботи апеляційних комітетів, що складаються із експертів у галузях, відмінних від права. Тоді державі у більшості випадків однозначно дешевше, якщо експертиза у

вирішенні справ лежить на апеляційних комісіях, а не судах; 3) вартість розгляду справ у адміністративному суді буде настільки високою, що для багатьох людей буде задорого звертатись до цього органу. Перевагами покладення завдань адміністративних комітетів на суди дослідники назвали те, що: 1) суди діють відповідно до детальних, кодифікованих й єдиних процедурних правил, що, як правило, мають багато десятиліть застосування; 2) неупередженість й незалежність суддів гарантується набагато краще, ніж членів адміністративних комітетів; 3) значна кількість суперечок стосовно дійсності адміністративних рішень стосується тлумачення правового джерела, на якому й ґрунтується рішення. Питання тлумачення є однією із функцій суддів, оскільки вони виступають експертами у тлумаченні правових положень; 4) суди мають набагато кращі умови для роботи, ніж апеляційні комісії, де документообіг, відповіді на телефонні дзвінки й інші пов'язані із цим питання є значно обмеженими [8, с. 145].

Рекомендаційна частина. Дослідження засад адміністративного судочинства України та вивчення принципів, що застосовуються для розгляду адміністративних справ у Ісландії дають змогу помітити деякі особливості функціонування іноземних судів, що є вартими дослідження вітчизняними юристами-вченими та правниками-практиками. До прикладу, значну увагу законодавцем Ісландії приділено професійному навчанню та розвитку суддів, що є одним із положень Закону «Про суд». Цей закон передбачає необхідність постійного навчання суддями, що забезпечується самим законом.

Вартим уваги та окремого аналізу українськими вченими та працівниками судової системи є також питання ґрунтовності наукових досліджень ісландських правників стосовно природи адміністративного судочинства, його засад, недоліків та переваг його запровадження. Юристи, судді, державні службовці, вчені цієї країни детально вивчили і продовжують вивчати іноземний досвід адміністративної юстиції, проводять дослідження необхідності та інструментів запровадження адміністративних судів. Попри те, що дійсна система розгляду адміністративних справ не виявляє грубих і значних недоліків, професійні кола ісландського суспільства з усією ретельністю і серйозністю розглядають можливість запровадження системи адміністративних судів.

Висновки

Отже, засади адміністративного судочинства є базисними первісними принципами його здійснення. Такими засадами в Україні є: верховенство права, рівність всіх учасників судового процесу перед законом та судом, гласність та відкритість судового процесу і його повне фіксування технічними засобами, змагальність сторін, диспозитивність, а також офіційне з'ясування усіх обставин в справі, обов'язковість судового рішення, забезпечення права на апеляційний перегляд справи та на касаційне оскарження судового рішення, розумність строків розгляду справи судом, неприпустимість зловживання процесуальними правами, відшкодування судових витрат фізичних осіб та юридичних осіб, на користь яких є ухваленим судовим рішенням. Хоча в Ісландії немає окремої системи адміністративних судів, адміністративні справи в цій державі розглядаються адміністративними комітетами та судами, а тому можна виокремити певні засади стосовно розгляду судами таких справ. Такими принципами є: розгляд усіх спорів щодо органу влади виключно судами, справедливість розгляду справи, розумність строків розгляду справи, безсторонність суду, законність як єдиний керівний критерій роботи суддів, незалежність суддів, сумлінність виконання суддею покладених на нього обов'язків, постійний професійний розвиток суддів, обов'язковість рішення суду, прискорений розгляд справ щодо рішення чи акту адміністративного органу. Питання запровадження адміністративних судів у Ісландії активно досліджується та обговорюється у науковому середовищі та серед правників.

Порівняльний аналіз засад адміністративного судочинства в Україні та Ісландії дає змогу зробити висновок, що в цілому такі принципи є подібними у обох державах, проте український законодавець детальніше регулює цю сферу правових відносин, натомість ісландське законодавство робить акцент на деяких питаннях, які не настільки ретельно опрацьовані в законах України. Наприклад, Закон «Про суди» в Ісландії детально регулює питання обов'язку суддів постійно навчатись та професійно вдосконалюватись, що передбачає підтримку їм для цього. Така увага фаховому розвитку суддів варта вивченням вітчизняними правотворцями.

В обох країнах принцип незалежності судової влади є фундаментальним. В Україні та Ісландії законодавчо закріплені механізми, що забезпечують незалежність суддів, включаючи процедури призначення, терміни повноважень та захист від впливу з боку інших гілок влади. Однак, важливо продовжувати вдосконалювати ці механізми, забезпечуючи їхню ефективність на практиці. Забезпечення фізичної безпеки суддів та інших учасників судових процесів є критично важливим для належного функціонування судової системи.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 25.01.2024).
2. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (дата звернення: 25.01.2024).
3. Конституція Ісландії від 17 червня 1944 року. Stjórnarskrá lýðveldisins Íslands. 1944 nr. 33 17. júní. <https://www.althingi.is/lagas/153c/1944033.html> (дата звернення: 25.01.2024).
4. Закон «Про судочинство у цивільних справах» від 31.12.1991 року № 91. Lög um meðferð einkamála. 1991 nr. 91 31. desember. URL: <https://www.althingi.is/lagas/nuna/1993037.html> (дата звернення: 25.01.2024).
5. «Адміністративний закон» від 30.04.1993 року № 37. Stjórnarsýslulög. 1993 nr. 37 30. apríl. URL: <https://www.althingi.is/lagas/nuna/1993037.html> (дата звернення: 25.01.2024).
6. Закон «Про суди» від 7 червня 2016 року № 50. Lög um dómstóla 2016 nr. 50 7. júní. URL: <https://www.althingi.is/lagas/nuna/2016050.html> (дата звернення: 25.01.2024).
7. Справа № 39/2023 від 22 грудня 2023 року, розглянута Верховним Судом Ісландії (Ісландська держава (адвокат Бйорн Йоханнессон) проти Астріді Грімсдоттір (адвокат Штефан А. Свенссон). Hæstiréttur Íslands. Mál nr. 39/2023. Föstudaginn 22. desember 2023. Íslenska ríkið (Björn Jóhannesson lögmaður) gegn Ástríði Grímsdóttur (Stefán A. Svensson lögmaður). URL: <https://www.haestirettur.is/default.aspx?pageid=0f2f6428-7b6a-11eb-947c-005056bc0bdb&id=d31f3987-1fe1-4e27-bd7e-70382ef0dee8> (дата звернення: 25.01.2024).
8. Kristín Benediktsdóttir, Dr. jur. Páll Hreinsson Dómstólar og stjórnarsýslunefndir. Kostir og gallar við þá stjórnkerfisbreytingu að leggja niður kæruneindir og fela dómstólum verkefni þeirra. Janúar 2021. URL: <https://www.stjornarradid.is/library/01--Frettatengt--myndir-og-skrar/FOR/Fylgiskjol-i-frett/D%C3%B3mst%C3%B3lar%20og%20stj%C3%B3rnars%C3%BDslunefndir-vefutgafa.pdf> (дата звернення: 25.01.2024).
9. Корчинський О. Принципи адміністративного судочинства як основа захисту прав людини і громадянина. Вісник Національного університету «Львівська

політехніка». Серія: Юридичні науки : збірник наукових праць. Львів: Видавництво Львівської політехніки. 2017. № 876. С. 151–156.

- a. <https://ena.lpnu.ua/items/0da78b68-e3fa-4106-b2e5-276ece99e690> (дата звернення: 25.01.2024).